

ОЦІНКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Зарубіжний досвід засвідчує, що зростання соціально-економічного розвитку неможливе без активізації інноваційної діяльності. В низці наукових досліджень та експертних оцінок, оприлюднених в засобах масової інформації, акцентується увага на тому, що Україна все ще суттєво відстає за рівнем соціально-економічного розвитку від розвинених країн світу. Активізація інноваційної діяльності потребує, в свою чергу, належно розвинутої інноваційно-ресурсної бази, в структурі якої чільне місце належить науковим дослідженням.

У 2010 р. наукові та науково-технічні роботи виконували 1303 організації. При цьому 20,6% їх належали до академічної науки (їх частка зменшилась проти 1991 року на 1,0%), 63,0% – до галузевої науки (їх питома вага зросла порівняно з 1991 роком на 3,2%), 10,7% – до вузівської науки (їх частка зменшилась на 0,2%), 5,7% – до заводської науки (їх питома вага скоротилась на 2,0%). Порівняно з 2000 р. у 2010 р кількість виконаних наукових та науково-технічних робіт збільшилася в 1,6 разів. Велика кількість науково-дослідних установ, які є в країні і які щорічно виконують значну кількість наукових та науково-технічних робіт, розташовані нерівномірно: найбільша частка робіт була виконана науково-дослідними установами м. Києва (23 454 одиниць, або 37,4% від загальної кількості робіт) та Харківської області (10 232 одиниць, або 16,3% від загальної кількості робіт). При цьому, виявлено низку недоліків функціонування НАН України та її підрозділів, найважливішими серед яких є: недосконала територіальна структура НАН України, зокрема, очевидна асиметрія розміщення окремих підрозділів НАН України, які переважно розташовані в Києві та в східних областях України; втрачений престиж наукової праці, який надзвичайно складно відновити; низький рівень заробітної плати, який не дозволяє науковцям гідно жити, низька забезпеченість житлом; низькі можливості налагодження співпраці молоді з вченими визначних наукових шкіл світу через недостатні кошти на закордонні відрядження, недооцінку української наукової молоді; недостатня роль університетів у залученні обдарованої молоді до дослідницької діяльності тощо.

Заслугує на увагу те, що при зменшенні чисельності працівників найвищої кваліфікації в наукових організаціях зростає їхня загальна чисельність в країні. Отже, дедалі більше людей з вченими ступенями працює за межами сфери наукових досліджень.

Для встановлення особливостей функціонування наукової сфери застосовано метод оцінки динаміки приростів питомої ваги розподілу витрат коштів на наукові та науково-технічні роботи, виконані власними силами наукових організацій, в розрізі структури таких витрат. Здійснено аналіз щорічних приростів питомої ваги розподілу витрат коштів на наукові та науково-технічні роботи протягом 2000-2010 рр., які виконані власними силами наукових організацій. У 2010 р. загальний обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій, порівняно з 2009 р. збільшився на 1,2% і становив 9867,1 млн.грн. [5].

Оцінено наявність, структуру та особливості використання наукових кадрів: у 2010 році загальна чисельність працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи становила 141,1 тис. осіб, що менше на 3,9% порівняно з 2009р., у т.ч. дослідників – на 3,6%, техніків – на 0,6%, допоміжного персоналу – на 3,9% та інших працівників – на 6,7% [7].

Україна традиційно вважається державою з вагомим науковим потенціалом, визнаними у світі науковими школами, розвинутою системою підготовки кадрів. Виявлено, що після здобуття Україною незалежності відбувалося постійне скорочення чисельності працівників наукових організацій: всього за період 1991-2010 рр. чисельність працівників основної діяльності наукових організацій зменшилася на 294,3 тис. осіб, що майже в 2 рази більше, ніж залишилося працювати у цій сфері. На фоні загальної тенденції скорочення чисельності виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) питома вага докторів і кандидатів наук зростала. Слід зазначити, що з року в рік продовжує зростати чисельність фахівців вищої кваліфікації, які працюють у різних сферах економіки України. Так, на 1 жовтня 2010 року в країні працювало 14,4 тис. докторів та 84,0 тис. кандидатів наук, що на 3,6% більше ніж на відповідну дату 2009 р., у т.ч. докторів наук – на 4,0%, кандидатів наук – на 3,5%. Разом з тим, лише 21,8% з них виконують наукові та науково-технічні роботи за основним місцем роботи, 37,8% – як науково-педагогічні працівники за сумісництвом. Встановлено, що в Україні кількість науковців на 10 тис. населення є значно меншою, ніж у розвинених країнах Європи, причому цей показник має тенденцію до зменшення, а тому в найближчий час його навряд чи вдасться стабілізувати, що дозволяє передбачити тривале відставання в цьому плані від передових країн світу. Оскільки, в Києві зосереджено 2730 докторів наук і 8736 кандидатів наук, відповідно, 62,2% та 51,4% від існуючих загальних по країні показників, то очевидно, що має місце потужна асиметрія «центр-регіони» розташування наукових кадрів.

Зазначене вище, безумовно, не може не позначитися негативно на територіальних особливостях продукування та впровадження в практику життєдіяльності суспільства інновацій.

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2011. Ч. I. – К., 2011. – 358 с.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2011. Ч. II. – К., 2011. – 783 с.
3. Статистичний щорічник України за 2010 рік. – К.: Август Трейд, 2011. – 560 с.
4. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2010». – К.: Держкомстат України, 2011.
5. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2011». – К.: Держкомстат України, 2012. – 250 с.
6. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні». – К.: Держкомстат України, 2010. – 347 с.
7. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні». – К.: Держкомстат України, 2011. – 282 с.